

БҮГІНГІНІҢ БАС ТАҚЫРЫБЫ

АЛҒАШҚЫ АТА ЗАҢ АВТОРЫНЫҢ ҮЙІ ҚАРАУСЫЗ ҚАЛДЫ

Барлыбек Сыртановты қөзіқарақты оқырман жақсы біледі. Тәуелсіз Қазақстанның қазіргі Ата Заңының негізі Алаш қайраткері Барлыбек Сыртанов жазған «Қазақ елінің уставымен» сәйкестендірілген. Жұырдағалым, жазушы Елдос Тоқтарбайдың құрастыруымен Алаш қайраткері Барлыбек Сыртанұлының «Қазақ елінің уставы» деп атапталып тұнғыш шығармалар жинағы жарық көрді. Б. Сыртановтың қазаққа сіңірген еңбегі тек «Қазақ елінің уставы» ғана емес, ол Әлихан Бекейхан, Жақып Ақбай, Бақытжан Қаратайұлы, Мұхамеджан Тынышпайұлы сияқты Алаш азаматтарымен бірге қазақтың азаттығы үшін жан аямаған курескер.

(Соны 3-бетте)

ТАЛҚЫ

КИІКТІҢ КӨБЕЙГЕНІ КІМГЕ ЗИЯН?

Құзырлы орындардың киіктірді ату жөніндегі шешімі қоғамда қызу талқылануда. Ұсынысты құptaушылар да, қарсы көлушілер баршылық. Киіктің киелі аң екенін алға тартушылар бұл шараның табигаттағы тепе-тендікті бұзып, үлматқа алып көлер қате қадам екенінін айтып, сақтандыруды.

Алайда, биліктегі бастама көтерушілердің өз үәжі бар. Ондағылардың паймыныша, саны бір жарыл миллионга жетпіп калған киіктір жайылымды жаланаштап, фермерлерге орасан зор зиян келтіруде. Бұгінде осы жағдайдан шеккен заңдардың күні 78 млрд теңгеге пара-пар. Бұл жонінде откен аптауда елордада өткен «Киік популяциясы санын реттеу» тақырыбындағы дөнгелек үстел барысында айттыды.

Жалпы, қазіргі таңда киіктірдің таралу кеңістігі Қазақстан, Өзбекстан, Ресей және Монголия елін камтиды. Әлемдегі киіктір түрі Қазақстан аумағын мекен етеді. Колданыстағы заңнамага сәйкес киік – аулауга жататын бағалы андардың тізіміне енгізілген. Бұгінде Қазақстандағы киіктірдің 801 мыны Оралда, 489 мыны Бетпақдалада, 28 мыны Устіртте өмір сүрді. Олардың есү карқыны өтө жогары болып, орташа есеппен жылына 40 пайызға жетпіп отыр.

1999 жылы Қазақстанда сайғак өнеркәсібіне, одан табыс табатын өзге де кәсіптерге тыйым салынып, ол тек ғылыми мақсатқа ғана пайда-

ланылатын болды. Бұл шара 6 рет ұзартылды. Колда бар жем-азық ресурсының киіктірдің есү карқынына сәйкес келмеуі, ауылшаруашылығы он-дірушілерімен тектестісті туындалп, экономикаға салалдың келтірілуі, киіктір санының тым көбейіп салдарынан эпизотияның туындау қарастырылған.

Осыған орай жында сөз алған ЭГТРМ Орман шаруашылығы жөн жануарлар дүниесін комитеттің төрагасы Нұрлан Қылышбаевтың айтуында, бұгінде Зоология институтының ұсынысын есекере отырып, киік аулауга тетіктерін анықтау жөніндегі жұмыс тобы құрылып жатыр. Бұл орайда қоғам аландашылық танытқандай халықтың киік санын реттеуге немесе атуға араластыру туралы мәселе көзделіп отырган жок. Реттеу шарасы бранко-коньерлік, бакылаусыз ашылықтың артын кету тәуекеліп болдырмау мақсатында жүзеге асырылмак. Сонымен қатар, Зоология институтының ұсынысына сәйкес, киік аулауга мораторий мерзімін ұзарту да ұсынылды. Отырыс барысында Зоология институтының зертхана менгерушісі Алексей

шарыпташынан 2,5 пайызын аулау ұсынылған. А. ТУРМАҒАНБЕТОВА,

Грачев киіктірді аулауга колданыстағы тыйымды 2025 жылға дейін ұзарту қажеттігін айтты. Ол да киіктір санын реттеуді өкілдітті органның мамандандырылған үйімінде жүктеу қажет екендігін күптады.

Бұл шара ғылыми қорытындыға сәйкес оның биологиялық ерекшеліктерін ескере отырып, өкілдітті органның мамандандырылған үйімінде жүрізілмек. Осыған орай жын барысында киік санын реттеу нәтижесінде алынған, табиғи жолмен өлгендерінен жиналған, браконьерлерден және кеденде тәркіленген мүйіздердің өкілдітті органның мамандандырылған үйімінде оларды міндетті түрде түгендеде және танбалай отырып жинауга мүмкіндік беру қажеттігі айтылды. Бұгінде құзырлы орын киік санын реттеудің бастағанға дейін оларды бакылауга жататын жабайы аң түрлөрі тізбесін көсуды жоспарлап отыр.

– Біз киіктірдің санын «Охотзоопром» мамандандырылған үйімінде жүрізілмек. Олар – киік даясы мен миграция жолын билетін жогары деңгейдегі мамандар. Сонымен қатар, «Охотзоопромның» ғана емес, жануарлар дүниесін көрғау жөніндегі аумақтық инспекциялардың, табигатты көрғау полициясының да бакылаудың болуын ұсынамыз, – деді осы ретте Нұрлан Қылышбаев.

Жалпы Қазақстанда киік санын реттеу 15 қыркүйектен бастап 30 караша аралығына дейін жүргізілүү мүмкін. Бұгінде Зоология институты 2022 жылға арналған киік санын реттеудің биологиялық негіздемесін ұсынды. Оған сәйкес был Оралдағы киіктің 10 пайызы азайтылуы көрек. Ал Костанай мен Ақмола облыстарының аумағындағы бетпақдала популациясы үшін 2022 жылы есепке альянгансаның 2,5 пайызын аулау ұсынылған.

А. ТУРМАҒАНБЕТОВА,
«ЗАҢ газеті»

СҮЙІНШІ!

БАЙҚАУ! БАЙҚАУ!

«ЗАҢ» Медиа-корпорациясы» ЖШС, республикалық «ЗАҢ газеті» басылымының мұрындық болуымен өтетін Кемел Тоқаев атындағы детектив шығармалар байқауы биыл да жалғасын табады. Бесінші рет үйімдастырылып отырган додага Қызылорда облысының әкімдігі қолдау көрсетпек. Бұйыртса биылғы жүлдегерлердің қазан айының соңына қарай қасиетті Сыр елінде марапаттаймыз.

БАЙҚАУДЫ ӨТКІЗУДІҢ МАҚСАТЫ:

- Детектив жанрының атасы Кемел Тоқаевтән кейін кенжелеп қалған жанрды жандандыру;
- детектив шығармалар жазуға деген көшіліктің ынгасын ояту;
- шытырман шығармаға қызығушылықты арттыру;
- осы жанрдың көмегімен құқық қорғау, сот, адвокаттық салада еңбек етіп жүрген мамандардың еңбегін дәріптеу.

БАЙҚАУҒА КІМДЕР ҚАТЫСА АЛАДЫ?

Соңғы үш жылда осы байқауға қатысып, бас жүлде мен бірнеші орын алған адамдар байқауға қатыстырылмайды. Басқа үміткерлердің бәс ынауына толық мүмкіндігі бар.

Үміткер шығармасын zangazet@mail.ru ел. поштасына немесе Алматы қаласы, Досмұхамедов көшесі 68Б мекенжайына «Байқауға!» деген белгімен жолдай алады.

Байқауға жіберілген материал көлемі A4 форматында 14-ширифтten жазылғанда 10 беттен аспауы керек. Шығармалар осы жылғы 30 қыркүйекке дейін қабылданады. Белгілінген мерзімнен кешігіп келген еңбектер байқауға қатыстырылмайды. Материалдар «ЗАҢ газетінде» және zanmedia.kz сайтында жарияланып тұрады. Сондай-ақ, детектив жанрының таланттарына сай келмейтін шығармалар қазылар назарына ұсылылмайды.

ЖУЛДЕ ҚОРЫ ҚАНДАЙ?

Байқаудың бас жүлдесі – біреу, 1-орын – біреу, 2-орын – екеу, 3-орын – үшеш және бес ынталандыру сыйнығы қарастырылып отыр.

Биылғы жылдың бір ерекшелігі – оқырманның дауысына (дауыс онлайн жағдайда беріледі) ен көп ие болған үміткерге бірнеші орынға тән дәрежеде жүлде тағайындалады. Сонымен бірге, жазуға кабілеті бар студент жастарды, жогары сынып оқушыларын ынталандыру мақсатында да арнайы жүлде белгілін отыр.

Ал, құрметті оқырман!

БАЙҚАУҒА ҚАТЫСЫП, БАС ЫНАҢЫЗ!
ІСКЕ СӘТ!

ОҢ ҚАДАМ

ОТАНДЫҚ БИЗНЕСТІ ҚОЛДАУ АЗАЙМАЙДЫ

МАҢҒЫСТАУ ОБЛЫСЫНЫҢ ӘКІМІ НҰРЛАН НОҒАЕВ ӨҢІРЛІК ҚӘСІПКЕРЛЕР ПАЛАТАСЫНДА БИЗНЕС СУБЬЕКТИЛЕРИМЕН, ҚҰҚЫҚ ҚОРҒАУ ЖӘНЕ МЕМЛЕКЕТТІК ОРГАНДАРДЫҢ БАСШЫЛАРЫМЕН КЕЗДЕСТИ.

Осы жылдың 19 мамырында Қазақстан Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев отандық бизнес өкілдерімен кездес өткізген болатын. Оңда бизнес құқығын корғау, қәсіпкерлердің жаңа экономикалық саясатты іске асыруға қатысуы, сондай-ақ, шағын және орта бизнесті жүйелі колдау мәселелерін айтуындағы.

Бұгінде «Атамекен» Ұлттық қәсіпкерлер палатасы қызметінің маңызды бағыттарының бірі – бизнесті корғаудың экологиясын құру.

(Соны 5-бетте)

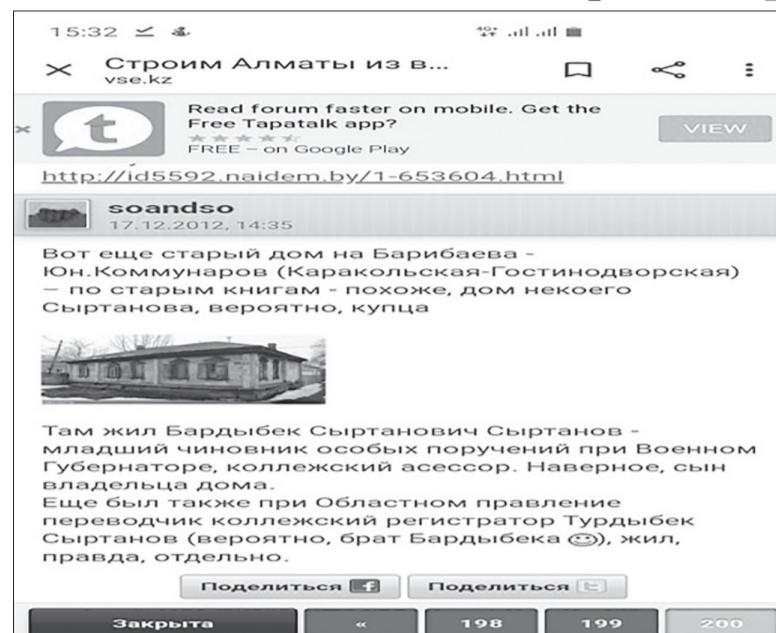
БҮГІНГІНІҢ БАС ТАҚЫРЫБЫ

АЛҒАШҚЫ АТА ЗАН АВТОРЫНЫҢ ҮЙІ КАРАУСЫЗ КАЛДЫ

(Соңы. Басы 1-бетте)

Барлыбек Сыртанов тұрған үй өлі бар. Қайраткердің Алматы қаласында Бәрібаев көшесіндегі № 5 үйде тұрғанын зерттеуші Елдос Тоқтарбай Барлыбектің ұлы Кәкеннің өз қолымен жазған хаты арқылы дәлелдейді. Ал ғаламтордағы ашық дерек көздеріне сүйенсек, Мұхамеджан Тынышбаев өзінің «Барлыбек Сыртанов» туралы жазған некрологында «Барлыбек, Тұрлыбек» атап алғанда да екенін көрсетті. Алматыда тұрды. Жетісү облысына қараған қазақ-қырғыз бәрі бұларға ағайын-туыс болып, бұлардың үйінде топырлап жатпаған кезі болған емес. Тәндікке қолы жетпегендер Барлыбек, Тұрлыбекке жылап келіп, теңдік алып мауқын басушы еді» деп жазыпты.

Бүгінде Алаш қайраткері, демократ, реформатор, заңгер Барлыбек Сыртанов тұрган үй тозығы жетіп, жетімсіреп тур. Казір ол үйге жақын мандағы ескі үйлер

бұзылып, орнына көпқабатты үйлер салынуда. Қазақ тарихында өзіндік орны бар Алаш азаматты турған үйді мемлекет қамқорлығына алу, реставрация жасап, бүгінгі үрпаққа тәлім болар мұражайға айналдыру ел билігінде жүрген казак азаматтарының парызы.

Алайда, ол үйдің техникалық паспортты беріде жа-
салғандықтан, Барлыбектің баласы Кәкеннің хаты да,
ұлт зиялдысы Мұхамеджан Тынышбаевтың да дәлелі
есепке алынбай тұр. Барлыбек Сыртанов тұрган үйдің
қатарындағы көпес Филипповтың үйін қамқорлыққа
алған Алматы қаласының әкімдігіне қазақтың тұнғыш
конституциясын жазған қайраткердің үйі маңызды бол-
мағаны ма!

Өз тарихымызды өз қолымызбен қирататын әкімдік жуырда ол үйді бұзбақшы! Оның орнына сырты алаба-жақ «құмырсқаның илеуі» салынатын болар!

Гүлнэр МАҒЗҰМОВА

ТҮЛӘА

«Алаш» партиясының белсенді мұшшелерінің бірі, 1905 жылы Орал қала-сында откен «Бес облыстың делегаттары» съезіне Э.Бекейханов, Ж.Сейдалин, М.Дулатов, Б.Қаратаевтармен бірге қатысқан, Верныйда қызметте жүргендеге белгілі қоғам қайраткерлеріне айналған Ораз Жандосов, Мұхамеджан Тынышбаев, Ысқақ Дүйсенбаев, Салық Аманжолов, Базарбай Мәмбетов, Нұсіпбек Жақыпбаев, Қанат Боранбаев, Жұбаныш Бәрібаев сиякты казак жастарын гимна-зияга қабылдаттырған, XIX ғасырдың 80-90 жылдар аралығында патшалық Ресейдің Санкт-Петербургтегі импера-торлық университетінің шығыс тілдері факультетін араб-парсы және түрік-та-тар тілдері мамандығы бойынша бірін-ші дәрежелі дипломмен үздік аяқтап, шенді қызметтер атқарған, ең бастысы, Алаш көсемі Әлихан Бекейхановтың тапсыруымен алғашқы қазақ Консти-туциясының мәтінін жазған Барлыбек Сыртановтың қазақ мемлекетіне қосқан улесі ешкеусіз.

1886 жылы Жетісу өңірінде дүниеге келген Барлыбектің әкесі Сыртан ерлік істерімен, өжеттігімен әрі мәрттігімен есімі елге танымал. Ол кезінде Жетісу генерал-губернаторы Колпаковский генерал-адъютант Қапал, Аксу, Үйгентас, Алакөл аймақтарын аралатып, балаларын оқытуға ықпал етуін сұраган көреген қазак. Ағайынды Тұрлыбек пен Барлыбек Верныйдағы сол кездегі элитарлық білім ордасы – ербалалар гимназиясына кабылданады.

алалар гимназиясына қаобылданады.

Тұрлыбек ұзақ жылдар Жетісу генерал-губернаторының тілмәші, коллеждік регистор қызметін атқарып, көмек сұрағандардың арқа сүйер тіреуінде, сүйеуіне де айналады. Денсаулығы сыр беріп тым ерте қайтыс болады. Ол Жетісу өлкесінің аса қадірлі азаматтарының қатарында болып, Мәскеуде тойланған Ресей императорының тәжірико салтанатына қатысқан. Бұл туралы мәлімет Мемлекеттік мұрагатта

сақталған. (ОММ: 44-кор, 1-ic, 999 қатар)
Ал, Барлыбек болса, гимназия директоры Д. Новактың жолдамасымен Санкт-Петербург университетіне аттанады. 1891–1894 жылдары оқып, шығыстану факультетін тәмамдаған Барлыбек Ташкент қаласындағы Түркістан генерал-губернаторының қазыналық палатасында жұмыс істеп, коллежский шенін иеленеді. 1894 жылдың қыркүйегінде Жетісу әскери губернаторының бүйрығымен облыстық басқарманың іс жүргізу бөлімінің менгерушісі, соңыра ерекше тапсырмалардың кіші шенеунігі қызметін атқарып, қолынан келгеншे жәбір көрген қандастарына қарайлласады. Бұл турасында жыр алыбы Жамбылдың 1881 жылы Верный қаласында Сырттан батырды кездесісөк кездестіргендеге айт-

Барлыбек Сыртанов қысқа ғұмырында халқы үшін қыруар қарекет еткен қайраткер. Аса сауатты, білімді азamatтың қай майданда да ерлікке пара-параңебеги өлшеусіз. Санкт-Петербург университетінің заң факультетін тәмамдалған, 1890—1897 жылдары билік басындағы сенат департаментінде қызмет етіп, 1907 жылы Екінші Мемлекеттік Думаға депутат болып сайланған Б.Сыртановка жазған хатында: «...Один ты по-моему, заслужил расположение народа. Один ты имеешь право сказать, что работал за народ. Кто же больше. Все остальные — сытые подлецы на казенных жалованьях — лишь умеют зло завидовать и змеиным образом шипеть вокруг тех, кто работает, тогда как они сами пальцами не шевелят за народ» деген сөзі дәлел. Осыған байланысты токтала кетерлік жайт. Барлыбек-

СЫРТАНОВТЫҢ ҚАЗАҚ МЕМЛЕКЕТТІГІНЕ ҚОСҚАН ҮЛЕСІ

тілдері болғанымен, заң, құқық, саясат, мемлекеттік құрылым, жер мәселелеріне сұнғыла сауатты, юриспруденциялық ілімі кемел еді. Реформатордың қазақ халқының өмірін жақсартуға арналған ресми баяндамалары, қызметтік хаттары мен «Алатай баласы», «С.Б.Алашинский» псевдонимдерімен сол кезеңдегі беделді деген негізгі баспасөздегі мақалалары өз зерттеушілерін күтіп тұрганы анық.

Басылымдарда «Алатай баласы» псевдонимімен жазылған «Қазақ халқының қазіргі һәм ілгері күні турасынан бірнеше ойға келген сана», «Несколько мыслей о настоящем и будущем киргизов. Корреспонденция из Семиреченской области», «Партия һәм низамсыз жинаған алым», «Незаконные поборы и партийная борьба» мақалаларын айтуга болады. Сонымен катар, Хасен Оралтайдың: «Барлыбек Сыртанұлы... түрік тілінен мол мағлұматы бар жандардан еді. Жоғары білімді екендігіне қарамастан ұлты орыс болмауы себепті оған маман-

баспасөз беттерінде бірнеше еске алған, көңіл айтқан мақалалар жарық көрген. «Айқапта» С.Фиясов есімді азамат: Өткен ноябрь жүлдзызының 26-да Барлыбек Сыртанов қайтты. Бұл кісі бір тәқаппар адамның баласы еді... Кішіпейіл, өршіл, сөйлескенде сөзін таза қазақ тілімен сөйлейтүғын, турашыл һәм діндәр бір адам еді. Бұл жақтағы елдің шаһбазы десе де болады. Салынған топырағын жеңіл, иманың саламат, гакбетін кайырлы қылып, артында бала-шағаларына көркем сабыр берсін» деп жазса, Әлихан Бекейханов «Қазақ» газетінде Міржакып Дулатовтан Барлыбектің қайтыс болған-дығы туралы хатын алып, «Барлыбектің ұмытпасқа» жазып отыргандығын айтады. 1890 жылдан білетінін, «жұрттым» деп іске кірісken, көп іс тындырған азamatтығын, 1910—1911 жылдары қазақ жері үшін қам қылам деп Петроградта бірнеше ай жатқандығын, «...1911 жылы жазғытүрим Петроградта тағы естіп іс қылмақ болып, құшақтасып, сүйісіп айырылысқан едік.

дығына сәйкес жұмыс берілмеді... Барлыбек Сыртанұлы «Алаш» партиясының белсенді мүшелерінің бірі болды. Сондықтан, кейбір жұмыстарды үлестіру және оргалық үкіметпен қарым-қатынаста болу үшін ол 1911 жылы Петербургқа жіберіледі. Осыдан барып патшалық Ресей үкіметтін тарапынан қудаланады. Барлыбек Сыртанұлы 1913 жылдың акпанынан шыға бастаған «Қазак» газеті

«Өлімнің үйқысы емес іздегенім,
Үйқы тыныш, ұмыту бер дегенім,
Көкіректе ғұмырдың күші тұрып,
Іздеймін демалысты үзбегенін.

(Абай). Хош, қарағым, Бәке, кабірін
осындей болсын!» – деп аяқтаған мақаласы жарық қөреді. Келесі жылы осы газетте М. Тынышбаевтың «Барлыбек Сыртанов» атты қолемді мақаласы жа-

Б. Сыртсанов 1903-1907 жылдардағы Ресей мен Қытай шекарасын өндүрдегі, халық, игілігіне жарату мақсатымен «Арасан», «Барлық-Арасан» емделу-демалыс орындарын ашиудағы үлкен қажырлы еңбекінен бөлек, Элихан Бекейхановтың тапсыруымен 1911 жылы «Қазак, елінің уставының» жазған, қазақ мемлекетінің алғашқы Конституциясының авторы болып табылады.

авторларының бірі болған. Оның осы газетте жарық көрген мақалаларына басқа да еңбектері бар. Бірақ, жарияласа баған, колжазба күйінде көбейтілген... – деген пікірін, Кеңес Нұрпейісовті «...1905 жылдың соңында Орал қаласында өткен Ә.Бекіханов, Ж.Сейдали М.Дулатов, Б.Қаратаев, Б.Сыртанов сияқты қазақ зияншыларының өкілдерінің «Бес облыстық делегаттар съезі» аталаған басқосуда жасаган «Қазақ конституциялық демократиялық» партиясын құрып жөніндегі әрекеті болды. Бұл әрекет соңында кезде Петербургте окуда болған Халед Досмұхамедов тараپынан да қолдау тапты... Алайда, бірінші орыс революциясының жылдарында саяси әртүрлі іс-әрекеттер араласқандығы ушін Ә.Бекіхановтың, Ж.Сейдалиннің, Б.Сыртановтың, А.Кеңес жиннің, Ж.Ақбаевтың және де басқа қазақ демократтарының құғын-сүргіндерінің үшыраганы белгілі», деген сынды ойлаурын басшылыққа ала отырып, тағдырлау қайраткерлердің тыныс-тіршілігінде бір-бірімен тығыз байланыстылығын аталаған азаматтардың жеке мұрағаттарынан да іздей түсіп, Б.Сыртановтың қатысты ақпараттарды толықтыруға б

лательндығы айқын.
Барлыбектің адами болмысының кесірын оның қайтыс болуынан кейін жарияланған казанамалық макалалардан кездестіруге болады. 1914 жылы 2-кварта шаһада құрт ауруынан қаза болған

тарын оқып отырғанын көріп, алғаш таңдана тілдескендігін айтқан. Үй иесі бұл кітаптардың Барлыбектікі екендігін, «Сыртанның Петроградта оқып, Верныйда әкім болған баласы. Әкімдермен келісе алмаған білем, сол кейін осында келіп тұрды. Өлгеніне төрт-бес жыл болып қалғандығын» жеткізеді. Ал ұлы ақын бұл кітаптарды қайдан білген сынды орынды сұрақтың жауабын СССР Журналистер одағының мүшесі Тәнірберген Қалилахановтың «Ұлагатты ұстаздар» мақаласындағы мәліметтермен анықтауға болады. 1909 жылдан өзі қайтыс болған 1914 жылдың аяғына дейін «Сұттігендегі» ауылымда тұрган жылдағында қасындағы «Қарағаш» мектебінде оқып жүрген қазақ балаларына орыс тілі мен әдебиетінен сабак берсе керек» – дей отырып, Барлыбектік баласы Кәке Сыртановпен Илиястың катар араласып бірге есkenдігіне тоқталады.

Барлыбек Сыртановтың қазақ қоғамын жетілдіру мақсатындағы отырықшылық, егіншілік пен мал шаруашылығын тиімді үйлестіре білген, ауылдық жердегі тұрғындардың тұрмысын реттеуге арналған, ұлттық салтдәстүр мен әдеп-ғұрыпты сактай отырып, зиялышықтың элементтерін ұтымды кіріктіріп, елді мекендерді өркендетуге арналған, яғни, «баланы ұл болсын, қыз болсын оқытатын», «қарта, басқа құмар ойындарын ойнамайтын», «бозбалалар, карасақал, аксақалдары намаз оқып, ораза ұстайтын», «байы зекет бермесе айыпты болатын» 50 үй арасына арналған «Ынтымак» ережесі – күні бүгін де қызыға оқып-токитын күжат екенлігі айғақ.

Ең бастысы, Б.Сыртанов 1903–1907 жылдардағы Ресей мен Қытай шекарасын бөлудегі, халық игілігіне жарату мақсатымен «Арасан», «Барлық-Арасан» емделу-демалыс орындарын ашудағы үлкен қажырлы еңбегінен бөлек, Әлихан Бекейхановтың тапсыруымен 1911 жылы «Қазак елінің уставын» жазған, қазақ мемлекетінің алғашқы Конституциясы-

Уставтың кіріспе сөзінен кейін, «Қазақ елі республикасының жеке болуы тұрасында», «Адам баласының хұқы тұрасында», «Қазақ жері тұрасында», «Сот тұрасында» деп аталағын төрт тараудан құралған. Құжат мәтінінің маңыздылығын кіріспеден-ақ сезінесіз. Жаңа заманда атыссыз, соғыссыз, қан төкпей бейбіт жолмен жерімізде хұқметі өз қолында ел болу мақсатында, барлық елдермен достықта болу үшін жеке Қазақ елі республикасын құрамыз. Қазақ елі республикасында жоғарғы билік жургізуінде бүкіл қазақ және басқа народдердің өкілдері дауыс беру арқылы іске асырады. Сайланатындар елдің ең сүйікті, білімді, елі үшін жаңын беретін адамдар. Өз алдына ел болуды көздеумен дүниеде өзін-өзі билеген народдер сияқты жеке ел болу мақсатында ھем елді бақытты, тенденциј, бостандық өміріне жеткізу үшін

тәндік, бостаңдық өмірлік жеткізу үшін осы уставты кіргізеді.

Бұл сөздердің мәні тәуелсіздік алып, көк байрағы көгінде желбіреген қазак елі үшін құні бүтін де маңызын жойған жоқ. Барлыбек Сыртановтың елінің егемендігі, қазак ұлтының дербес мемлекеттілігі, жерінің тұтастығы, ұрпағының бақытты болашағы үшін жасаған қыруар еңбейін

**Назым АЛИЕВА,
зангер
Дэззат МАХАЙКЫЗЫ**

«Сентрас Коммек Life» Омірді сактандыру бойынша компания» АҚ

2021 жылдың 31 желтоқсанындағы жағдайы бойынша қаржылық күй туралы

есептілік

Мың тенгеңем	Еск.	31 жел- токсан 2021 жыл	31 желтоқсан 2020 жыл
АКТИВТЕР			
Ақшалай қаражаттар және олардың баламалары	6	3,617,452	677,516
Пәнда немесе залал арқылы әділ құны бойынша бағаланатын қаржылық активтер	7	4,432,239	3,678,905
Сактандыру және қайта сактандыру бойынша дебиторлық берешек		12,818	2,727
Кейінгі қалдырылған салыстық активтер	19	1,770	—
Баска да активтер	8	112,639	138,815
БАРЫНГЫ АКТИВТЕР		8,176,918	4,497,963
МИНДЕТТЕМЕЛЕР			
Сактандыру және қайта сактандыру бойынша кредиторлық берешек		30,155	9,460
Аккула сактандыру сыйлықаларының резерві	9	274,036	150,438
Сактандыру талантарын реттеу бойынша залалдар мен шығындар бойынша резервтер	10	1,637,791	18,723
Кейінгі қалдырылған салыстық міндеттемелер	19	—	18,174
Тікелей репо көлісімдері бойынша қарыздаш	11	1,874,947	20,044
Баска да міндеттемелер	12	66,713	35,253
БАРЫНГЫ МІНДЕТТЕМЕЛЕР		3,883,642	252,092
КАПИТАЛ			
Жарғылық капитал	13	3,800,000	3,800,000
Баска да сактандыру резервтері		18,315	5,684
Болашаған пайда		474,961	440,187
БАРЫНГЫ КАПИТАЛ		4,293,276	4,245,871
БАРЫНГЫ МІНДЕТТЕМЕЛЕР МЕН КАПИТАЛ		8,176,918	4,497,963

Баскарма Торагасы
Джаксымбетова Г.К.

Бас бухгалтер
Дюсекенова С.К.

2022 жылдың 18 соңайы

Қазақстан Республикасы, Алматы қ.

«Сентрас Коммек Life» Омірді сактандыру бойынша компания» АҚ
2021 жылдың 31 желтоқсанындағы аяқталған жыл үшін пайда

НЕМЕСЕ ЗАЛАЛ ЖӘНЕ БАСҚА ЖЫНЫСЫ ҚАРДАРЫ

Мың тенгеңем	Еск.	2021 жыл	2020 жыл
Сактандыру сыйлықалары, жалпы сомасы			
Кайта сактандыруға берілген сактандыру	14	(354)	—
Кайта сактандыруға берілгендері шегерендегі сактандыру сыйлықалары		2,265,049	215,175
Аккула сактандыру сыйлықалары резервіндегі езгерістер, нетто	14	(123,598)	(150,438)
Кайта сактандыруға берілгендері шегерендегі езбеккен тапшылықалар		2,141,451	64,737
Толенген залалдар, жалпы сомасы	15	(31,101)	(9,170)
Сактандыру талантарды реттеуге кеткен залалдар мен шығындар бойынша резервтердегі озгеріс, жалпы сомасы	14	(1,619,068)	(18,723)
Сактандыру талантарды реттеуге кеткен залалдар мен шығындар бойынша резервтердегі озгеріс, қайта сактандыруышынчы уесі	15	354	—
Кайта сактандыруға аударылғандарды шегереге отырып, сактандыру талантарын реттеу бойынша залалдар мен шығындар		(1,649,815)	(27,893)
Комиссиялық шығындар		(248,975)	(31,935)
Сактандыру күзметінен нағты же		242,661	4,909
Инвестициялық табыс	16	627,248	410,180
Шетелдік табысада операциялар бойынша таза табыс	17	44,867	197,781
Баска да табыс		655,888	600,665
Енбексалы толемі және баска да толемдер	18	(765,546)	(69,541)
Әкимшілкі және операциялық шығындар	18	(69,222)	(52,863)
Корпоративтік табыс салынған баска салынтар		(108)	(7,653)
Амортизация және тозу		(10,955)	(6,121)
Жалдау міндеттемелер бойынша пайзыздык шығындар		(662)	(748)
Операциялық шығындар		(846,493)	(136,926)
Корпоративтік табыс салынған дейнінгі пайда	19	52,056	468,648
Корпоративтік табыс салынған бойынша шығындар	19	(4,651)	(22,637)
Жыл шіндердегі таза пайда		47,405	446,011
Баска да жыныктық залал		—	(5,684)
Барлығы жыныктық табыс жыл шінде		47,405	440,327

Баскарма Торагасы
Джаксымбетова Г.К.

Бас бухгалтер
Дюсекенова С.К.

«Сентрас Коммек Life» Омірді сактандыру бойынша компания» АҚ

2021 жылдың 31 желтоқсанындағы аяқталған жыл үшін пайда

КАПИТАЛДАҒЫ ӨЗГЕРИСТЕР ТУРАЛЫ ЕСЕПТІЛІК

Мың тенгеңем	Жарғылық капитал	Баска да Боли- бене- гендік пайда	Барлығы
2020 жылдың 1 кантары бойынша			
Жыл шіндердегі таза пайда	—	446,011	446,011
Баска да жыныктық залал	—	5,684	(5,684)
2020 жылдың 31 желтоқсаны			
Жыл шіндердегі таза пайда	—	47,405	47,405
Барлығы жыныктық табыс жыл шінде	—	47,405	47,405
Баска да резервер		12,631	(12,631)
2021 жылдың 31 желтоқсаны			
Жыл шіндердегі таза пайда	—	18,315	—
Баскарма Торагасы		3,800,000	474,961
Бас бухгалтер		474,961	4,293,276

«Сентрас Коммек Life» Омірді сактандыру бойынша компания» АҚ

2021 жылдың 31 желтоқсанындағы аяқталған жыл үшін пайда

АКШАЛАЙ ҚАРАЖАТТАРДЫҢ ҚОЗГАЛЫСЫ

АКШАЛАЙ ҚАРАЖАТТАРДЫҢ ҚОЗГАЛЫСЫ ҚАРДАРЫ

АКШАЛАЙ ҚАРАЖАТТАРДЫҢ ҚОЗГАЛЫСЫ ТУРАЛЫ ЕСЕПТІЛІК

Мың тенгеңем

ОПЕРАЦИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТТЕН АЛҒАН АҚШАЛАЙ ҚАРАЖАТТАРДЫҢ ҚОЗГАЛЫСЫ:

Корпоративтік табыс салынған дейнінгі пайда

Түзетулер:

Кайта сактандыруышылдардың уесін шегереге отырып, аккула сактандыру сыйлықаларын зерттеу

Кайта сактандыруышылдардың уесін шегереге отырып, залалдар резервіндегі озгерістер

Есептелең пайзыздык табысадардың озгерісі

Тайда немесе залал арқылы әділ құны бойынша бағаланатын қаржылық активтерін кайта сактандыру

жүйесінде залал арқылы кайта сактандыру

байланыспайдардың шығындарын зерттеу

Кайта сактандыруышылдардың уесін шегереге отырып, аккула сактандыру сыйлықаларын зерттеу

Кайта сактандыруышылдардың уесін шегереге отырып, залалдар резервіндегі озгерістер

Шетелдік табысада операциялар бойынша іске асырылған пайдаланып

жүйесінде залал арқылы әділ құны бойынша сактандыру

байланыспайдардың шығындарын зерттеу

Кайта сактандыруышылдардың уесін шегереге отырып, аккула сактандыру сыйлықаларын зерттеу

Кайта сактандыруышылдардың уесін шегереге отырып, залалдар резервіндегі озгерістер

Шетелдік табысада операциялар бойынша іске асырылған пайдаланып

жүйесінде залал арқылы әділ құны бойынша сактандыру

байланыспайдардың шығындарын зерттеу

Кайта сактандыруышылдардың уесін шегереге отырып, аккула сактандыру сыйлықаларын зерттеу

Кайта сактандыруышылдардың уесін шегереге отырып, залалдар резервіндегі озгерістер

Шетелдік табысада операциялар бойынша іске асырылған пайдаланып

жүйесінде залал арқылы әділ құны бойынша сактандыру

байланыспайдарды

